

CZU: 37.014.54-057.874

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4277339>

POLITICI ȘI PRACTICI EDUCAȚIONALE DE FORMARE A CULTURII ECONOMICE LA ELEVI

Anastasia OLOIERU

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În articol sunt examinate politicile și practicile internaționale privind oferta de educație economică în școală. Luând ca exemplu educația economică în Federația Rusă și în România, constatăm că educarea și instruirea elevilor în spiritul economiei de piață are efecte benefice atât pentru viața cotidiană, cât și pentru evoluția profesională a tinerilor. La fel, sunt definite competențele economice și este prezentat un set de activități nonformale, pe care le pot valorifica cadrele didactice în vederea formării culturii economice a elevilor.

Cuvinte-cheie: educație economică, competențe economice, educație economică nonformală.

EDUCATIONAL POLICIES AND PRACTICES FOR THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC CULTURE IN STUDENTS

The article examines international policies and practices regarding the offer of economic education in schools. Based on the examples of the Russian Federation and Romania, we find that the education and training of students in the spirit of the market economy has beneficial effects both for everyday life, and for the professional development of young people. Likewise, the article defines the economic competencies and presents a set of non-formal activities, which teachers can capitalize on in order to form the economic culture of students.

Keywords: economic education, economic competencies, non-formal economic education.

Introducere

Stadiul actual de dezvoltare a societății, caracterizat prin multiple schimbări de ordin socioeconomic și politic, este determinat de necesitatea dezvoltării economice a țării, dar, în mod special, depinde de maturitatea morală și cultura economică a fiecărui cetățean. Fenomenul de consumatorism, situația de poluare a valorilor morale și starea de subdezvoltare economică a societății se observă la nivelul mentalității, inteligenței, vieții și al comportamentului irațional al fiecărui cetățean. Prin urmare, formarea culturii economice trebuie să devină o realitate incontestabilă a zilelor noastre, după cum demonstrează însăși existența umană.

Plecând de la cunoscutul postulat al adepților antropologiei culturale, conform căruia educația fundamentează cultura în individ, iar cultura reglează, la rândul ei, educația [apud 1, p.36], menționăm că bazele culturii economice, ca parte integrantă a culturii generale și a concepției despre lume a omului, se pun încă în familie prin intermediul educației economice.

În condițiile actuale, educația economică apare nu doar ca un deziderat și obiectiv major al educației, ci reprezintă chiar o dimensiune integratoare în devenirea armonioasă a personalității.

Educarea și instruirea elevilor în spiritul economiei de piață are efecte benefice și pentru viața cotidiană, dar și pentru evoluția profesională a tinerilor, fiind practic o pregătire indirectă pentru muncă și pentru inițiativa privată, ceea ce va asigura participarea activă la dezvoltarea personală și socială. În acest sens, în literatura de specialitate s-au fundamentat diverse concepții privind necesitatea studierii economiei în școală. Cercetătorii П.Атутов, Ю.Васильев, А.Шпак, С.Курнусова evidențiază legătura dintre instruirea economică și muncă; Н.Савченко, А.Леонтьева, И.Иткин ilustrează realizarea activității antreprenoriale prin prisma valorilor general-umane; I.Grigor, Г.Агапова, Е.Климов, Е.Кузьменко, Т.Джагаева consideră că studiul economiei în școală trebuie corelat cu orientarea profesională; В.Попов, И.Сасова pun accentul pe luarea în seamă a aptitudinilor și a calităților individuale ale copilului în procesul de studiere a disciplinelor economice etc.

Politici și practici internaționale

Practica internațională reliefează faptul că în anumite state ale lumii (Franța, Germania, SUA, Canada) oferta de educație economică este bine reprezentată fiind și de calitate. Ea este prevăzută în planurile de învățământ ca discipline obligatorii. În Marea Britanie, de exemplu, oferta de educație economică este strâns legată de cererea elevilor și a familiei. Economia face parte din grupul disciplinelor cu examen de admitere

la facultăți, motiv pentru care atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ, oferta este mult mai substanțială. În alte țări ea este insuficientă, chiar dacă se fac proiecte de dezvoltare a educației economice care urmează să fie aplicate [2].

În **Federația Rusă**, disciplina *Economie* nu este obligatorie, de aceea în școli aceasta este studiată sub diverse forme: fie ca modul separat, teme infuzate în cadrul conținuturilor științelor socioumane, fie ca disciplină de sine stătătoare în clasele cu profil. Implementarea disciplinei *Economie* a fost posibilă datorită colaborării strânse între instituțiile de învățământ și organizațiile nonguvernamentale din SUA și Europa, care s-a axat pe trei direcții [*Ibidem*]:

- *prima direcție* este legată de implementarea programelor *Junior Achievement*. Dezvoltarea vertiginoasă a acestor programe se datorează lipsei de concurență la acel moment și organizării seminarelor de pregătire a profesorilor, în urma cărora cadrele didactice primeau gratuit setul de materiale didactice necesare;

- *a doua direcție* este legată de asigurarea materialelor metodice necesare predării economiei (manuale, ghiduri, caiete), fapt posibil datorită implicării organizațiilor nonguvernamentale, în special *Open Society Institute*;

- *a treia direcție* a fost realizată prin *Programele de Asistență Tehnică pentru statele CSI (TASIS)*. Astfel, între anii 1994 și 2008 au avut loc cursuri de formare a profesorilor care predau economia, au fost editate manuale și alte materiale atât pentru clasele cu studiere aprofundată a economiei, cât și pentru celelalte clase umaniste, a fost elaborată *Concepția educației economice în școala generală* care prevedea obiectivele, scopurile și conținuturile educației economice în ciclul primar, gimnazial și în cel liceal. Tot în Federația Rusă, din anul 2005 se depun eforturi pentru elaborarea *Standardului educațional general pentru învățământul general secundar*, care reprezintă un set de cerințe obligatorii în implementarea programelor de învățământ. În conformitate cu acest standard (2012), cerințele față de rezultatele de dezvoltare a cursului de bază *Economie* trebuie să conțină și să contribuie la:

- formarea sistemului de cunoștințe despre sfera economică a vieții, ca un spațiu în care se realizează activitățile economice ale indivizilor, familiei, întreprinderilor și statului;
- înțelegerea funcționării instituțiilor economice și a rolului lor în dezvoltarea societății; înțelegerea importanței valorilor morale în activitățile economice și la formarea atitudinii respectuoase față de proprietate;
- formarea gândirii economice: capacitatea de a lua decizii raționale în condițiile resurselor limitate; asumarea răspunderii pentru acțiunile realizate;
- formarea abilităților de căutare, selectare a informațiilor economice relevante din diverse surse (inclusiv Internet). Capacitatea de a analiza și utiliza informația economică pentru a rezolva probleme practice din viața reală;
- capacitatea de a realiza proiecte economice și interdisciplinare prin valorificarea cunoștințelor economice acumulate;
- capacitatea de a aplica cunoștințele și abilitățile formate pentru exercitarea efectivă a rolurilor sociale (client, furnizor, cumpărător, vânzător, debitor, acționar, angajat, angajator, contribuabil etc.);
- cunoașterea caracteristicilor pieței de muncă actuale și capacitatea de autodeterminare, inclusiv în domeniul antreprenorialului [3].

În ceea ce privește educația economică realizată **în România**, începând cu anul 1999 *Ministerul Educației și Cercetării* a hotărât să fie elaborate și să se realizeze programe care să concretizeze obiectivele educației economice în sistemul învățământului preuniversitar pe aria curriculară *Om și Societate* (Educație economică și antreprenorială, Consiliere profesională și/sau vocațională), prin preluarea și adaptarea programelor internaționale de educație economică și antreprenorială *Junior Achievement*.

Din anul 2004, în Planul ofertei educaționale publice din România este introdusă *Educația economică* pentru toți elevii, ceea ce permite accesul la educația economică prin intermediul școlii obligatorii. Aceasta realizându-se în ciclul inferior de liceu, clasa a X-a, prin intermediul disciplinei *Educație antreprenorială*. Din anul 2010 este elaborat și curriculumul la decizia școlii pentru gimnaziu. Totuși, în opinia specialiștilor, absența standardelor naționale de conținut conturează problemele legate de evaluările externe la nivel național. Totodată, introducerea educației economice în învățământul obligatoriu reprezintă una dintre opțiunile politice benefice care susțin realizarea unor obiective explicit afirmate de strategiile educaționale ale Uniunii Europene [2, p.39].

În ceea ce privește educația economică în **Republica Moldova**, menționăm că începând cu anul 1992 unele instituții de învățământ au început să piloteze reușit cursuri cu divers conținut economic. Pe parcursul anilor 1994-1995, 2000-2001, *Economia* a fost introdusă ca disciplină obligatorie în liceele cu profil umanist, real, cu program de educație fizică și sport, cu program integral de artă și muzică [2, p.35].

Între anii 1996-1997 și 1999-2000 a fost preconizată studierea intensivă a disciplinei *Economia* în clasele liceale; totodată, se observă apariția de noi cursuri opționale, cum ar fi: *Din istoria gândirii economice, Bazele managementului și marketingului, Informatica economică, Economia aplicată*, etc. Începând cu anii 2010 și până în prezent, *educația economică* este realizată la decizia școlii, în special în clasele cu studiere aprofundată a disciplinelor umanistice, reale și economice. Totodată, în anul 2020 a fost aprobat Curriculumul la disciplina opțională *Educație Economică și Antreprenorială* [4] (pentru treapta primară, gimnazială și liceală), aceasta fiind eșalonată și structurată pe ani de studii, în așa mod asigurând parcursul logic și didactic de formare a competențelor economice.

În conformitate cu acest document, **competențele economice** reprezintă achizițiile principale ale elevului și finalitățile de bază ale educației economice. Ele au caracter cognitiv-teoretic și acțional-practic, fiind valorificabile prin abilitatea de a desfășura diverse activități practice cu caracter economic și de a obține rezultatele scontate. Printre *competențele specifice* economiei putem enumera: înțelegerea și utilizarea în comunicare a unor termeni și concepte specifice economiei; formarea și dezvoltarea abilităților de a lua decizii eficiente în situații problematice, în baza resurselor existente; caracterizarea interacțiunii diverselor roluri exercitate de persoane/instituții în sistemul economiei de piață etc. [2].

Plecând de la analiza politicilor și practicilor aplicate, considerăm că instruirea economică, care anterior a avut un vector de dezvoltare negativ, este tot mai des valorificată în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar. Totodată, principalul dezavantaj pe care l-am observat studiind oferta de educație economică în școli este faptul că aceasta nu este obligatorie, ci uneori este infuzată în cadrul altor discipline (geografie, istorie, educație civică); alteleori aceasta lipsește cu desăvârșire.

Educația economică realizată în plan nonformal

Menționăm că, în cadrul școlar, realizarea educației economice trebuie corelată cu cele trei forme ale educației: *formală, informală și nonformală*.

Dacă e să ne referim la **educația economică formală**, în literatura de specialitate se vehiculează mai multe modalități de integrare a educației economice în planurile și programele de învățământ. Astfel, se propune: demersul infuzional; demersul modular; demersul disciplinar și demersul transdisciplinar [1]. Aceste opțiuni de integrare a noilor educații în programele de învățământ preuniversitar au fost pe larg descrise în literatura de specialitate [5], de aceea în continuare ne vom referi la educația economică nonformală.

Educația economică nonformală cuprinde ansamblul activităților realizate în afara sistemului școlar și se poate realiza prin emisiuni la radio sau televiziune, experiența părinților și a profesorilor, activitatea unor ziare și reviste etc. Educația nonformală este efectuată sub conducerea profesorului, care dirijează comportamentul copiilor. Printre activitățile ce pot fi realizate în acest sens putem menționa: cercurile cu conținut economic; concursurile de tipul Ghicește prețul, Brain-ring, Qvest-uri; victorinele; excursiile la muzeu, la întreprindere, la bancă etc.; elaborarea unei reviste de informare privind cultura și educația economică realizată în cadrul școlii etc.

În acest context, vom descrie un set de activități nonformale, pe care le pot valorifica cadrele didactice în vederea formării culturii economice a elevilor.

Activitatea 1

Denumirea activității: Concursul gazetelor de perete

Subiect: Piața – centrul activității economice!

Participanți: elevii claselor a V-a – a XII-a, profesori

Descriere: În cadrul săptămânii de alfabetizare economică este posibil de a organiza concursul gazetelor de perete. Toate produsele elaborate sunt afișate în holul instituției timp de o săptămână. La finele săptămânii, un juriu specializat format din profesorii liceului au sarcina de a decerna elevii care au obținut locurile I, II și III.

Activitatea 2

Denumirea activității: Master-class „Confecționarea pușculițelor”

Subiect: Economiile

Participanți: elevii claselor a V-a și a VI-a, profesori

Descriere: O altă activitate interesantă pentru elevi este crearea unor produse. În cadrul săptămânii de alfabetizare economică, propunem organizarea unor ședințe de confecționare a pușculițelor. Algoritmul realizării pușculiței este următorul:

Etapa I: Pregătește-ți materialele! *o sticlă de plastic; patru capace de plastic; doi nasturi; două coli de hârtie colorată; lipici; clei; un foarfece; un cuțit pentru hârtie; un marker negru.*

Etapa a II-a: Fă o gaură de 3-4 cm lungime în mijlocul sticlei cu ajutorul cuțitului și al foarfecelui. Gaura trebuie să fie suficient de mare pentru a putea introduce ușor în sticlă monedele și bancnotele pe care le vei economisi.

Etapa a III-a: Învelește sticla cu o coală de hârtie colorată, decupând un mic dreptunghi în dreptul găurii făcute. Lipește-o!

Etapa a IV-a: Pentru a o așeza ușor pe masă, pușculița are nevoie de picioare. Acestea vor fi reprezentate de cele patru capace, pe care trebuie să le lipești de sticlă cu ajutorul lipiciului sau cleiului.

Etapa a V-a: Decupează două urechi din coala de hârtie rămasă, apoi îndoaie-le puțin în unul din capete și prinde-le sub coala de hârtie cu care ai învelit pușculița.

Etapa a VI-a: Lipește nasturii mai jos de urechi – aceștia vor reprezenta ochii și desenează cu markerul pe capacul sticlei două nări.

Etapa a VII-a: Decorează-ți pușculița după bunul plac – cu flori, litere etc. Pușculița este gata! Așează purcelușul pe birou sau pe alt obiect de mobilier și nu uita să-l „hrănești” cu bănuți!

Activitatea 3

Denumirea activității: TVC economic

Subiect: Diverse

Participanți: elevii claselor a VII-a, profesori

Descriere:

Runda întrebare/răspuns, tema – valutele

1. Pe ce valută este reprezentat muntele Fuziama (Yenul japonez)
2. Numiți cea mai muzicală valută (Lira turcească)
3. Numiți valuta care poartă denumirea unui obiect regal (Coroana)
4. Cum se numea bunica euroului? (Ecu)
5. Pe valutele cărei țări este reprezentat Mozart? (Austria)
6. De la ce valută provine leul moldovenesc (de la leul românesc)
7. Numiți 3 țări în care moneda este francul (Franța, Elveția, Camerun, Congo)
8. Unde au fost create primele bancnote? (China)
9. Ce semnifică cele 3 litere – simbol al unei monede? (codul valutei, indică țara și denumirea valutei)
10. Cum s-a numit prima monedă tipărită? (Drahma)

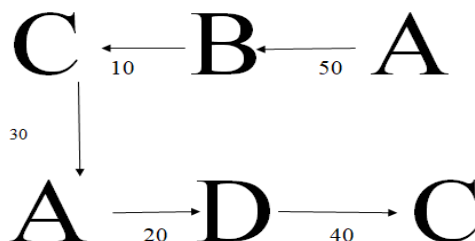
Runda tema pentru acasă!

Echipele prezintă câte o scenetă. Tematica prezentărilor este vizita la bancă!

Runda „Concursul căpitanilor”

Căpitanii primesc problema Datoriile domnului Awswome, câștigător este desemnat acel elev care rezolvă primul și corect problema. Căpitanii se pot consulta cu echipa o singură dată, timp de 1 minut!

Domnul Awswome (A) îi datorează 50\$ doamnei B. Iar doamna D. îi datorează domnului C. 40\$ și așa mai departe, după cum se vede în tranzacțiile de mai jos. Cum se pot regla aceste datorii prin doar două operații simple?

Răspuns:

Domnul A. datorează 70 și are de primit 30 – trebuie să plătească 40!

Doamna B. datorează 10 și are de primit 50= 40!

C= 20

D=20

Deci, Domnul A. trebuie să-i dea doamnei B. 40, iar doamna D. trebuie să-i dea domnului C. 20.

Runda „Ghicește compania în baza sloganului ei”

1. Cu noi viața e mai dulce! (Bucuria)
2. Începe ziua cu noi! (Franzeluța)
3. Dulciuri pentru orice vis (Nefis)
4. Mai aproape de ce-i important pentru tine (Orange)
5. Alături zi de zi (Linella)

În cazul în care nu poate fi desemnat câștigătorul, runda continuă până la primul răspuns corect.

1. Deschide și savurează magia (Coca-Cola)
2. Transpirația strică reputația (Rexona)
3. Fii mai tare decât răceala și gripa (Coldrex)
4. Nu ești tu când ți-e foame (Snikers)
5. Activ în interior și te simți bine (Activia)

La finalul TVC-ului, profesorii din juriu decernează echipa câștigătoare.

Concluzii

Alfabetizarea economică are legături strânse cu toate conținuturile generale ale educației, ea reprezintă o achiziție la fel de vitală ca și deprinderea de a citi sau a scrie. Ea implică o cultură economică, respectiv un ansamblu de cunoștințe despre instituțiile economice existente în societate și modul în care funcționează acestea, despre activitățile economice de bază, precum producția, schimbul sau consumul bunurilor și serviciilor în societate, despre mecanismele pieței și intervenția statului în economie, despre prețuri și mijloace de plată, despre consum și economisire, creștere și stagnare economică, despre șomaj sau inflație. În acest context, cultura economică presupune alfabetizarea într-un domeniu vital al societății, cum este acela al producției, schimbului și consumului rațional de bunuri și servicii, axat pe respectarea normelor moral-eticе. Consolidarea educației economice la nivel de școală în plan formal și nonformal poate oferi o bază funcțională pentru alfabetizarea economică, contribuind la evitarea unor decizii financiare inadecvate, care ar putea avea efecte și perspective pozitive de-a lungul mai multor ani, în cazul tinerilor. Eforturile menite să dezvolte la elevi competențele economice pot contribui la o cunoaștere mai bună de către aceștia a piețelor, serviciilor financiare, principiilor economice, costului de oportunitate a unor decizii economice, inclusiv la cultivarea atitudinii grijulii față de muncă, resurse, mediu, bani, persoane etc.

Referințe:

1. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale. Strategii educative ale familiilor contemporane*. Vol.I. Iași: Polirom, 2002. 280 p. ISBN 973-681-125-5
2. GRIGOR, I. *Educația economică a elevilor din învățământul liceal: Teză de doctorat*. Chișinău: IȘE, 2014. 165 p.
3. *Standardul educațional general 2012*, Ordinul cu privire la aprobare și Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului. [Accesat: 08.01.2018]. Disponibil: https://mecc.gov.md/ro/content/finalități_educative_învățământul_general
4. *Curriculum la disciplina opțională Educație economică și antreprenorială (clasele V- IX)*. Aria curriculară: educație sociumanistică. Aprobata la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.653 din 13.07.2020) [Accesat: 01.09.2020] Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_gimnaziu_mecc_final.pdf
5. COJOCARU-BOROZAN, M., SADOVEI, L. *Fundamentele științelor educației*. Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2014. 446 p. ISBN 978 -9975-46-207-5

Date despre autor:

Anastasia OLOIERU, doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; profesor de economie la IPLT „Petru Rareș”.

E-mail: oloieru@list.ru

ORCID: 0000-0002-3661-6275

Prezentat la 17.09.2020